

Список використаних джерел:

1. Дударенко М.В., Болотов Г.І. Вертикальні ферми – рішення проблем майбутнього / V Міжнародна науково-практична конференція «Архітектура та екологія», 29-30 жовтня 2013 р., Київ. Ч.І. С. 114-115.
2. Despommier Dickson. The vertical farm / Feeding the world in the 21st century. NY, USA: Thomas Dunne Books / St.Martin's Press, 2010. P. 135-138.
3. Epravda [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/06/9/687997/>. Дата звернення: 30.09.2022.
4. Novynarnia [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://novynarnia.com/2020/06/26/eksport-do-afriki/>. Дата звернення: 30.09.2022

**АВТОРСЬКА РОЗРОБКА ЕКСКУРСІЇ
«ШЛЯХАМИ КОНОТОПСЬКОЇ СЛАВИ»**

Шило Є.І.

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Місто Конотоп є адміністративним центром Конотопського району Сумської області. Чисельність жителів – 83543 осіб, тобто це середнє місто. Конотоп має розвинену транспортну інфраструктуру та є важливим залізничним вузлом. Перші згадки про Конотоп датуються 1634 роком. Історію міста досліджували видатні знавці історії О.М.Лазаревський, Ф.Гумілевський, С.Ніс та ін. Всі вони робили припущення, що місто існувало до монголо-татарської навали. В 1997 році в місті були проведені археологічні дослідження і частково розкопки. Було обстежено 7,5 га міста. Особливу увагу археологи звернули на “городок” та залишки кріпосного валу XVII століття. Практично в усіх шурфах виявлені матеріали давньоруського часу. Ці дані підтвердили припущення про більш давнє походження міста. Нажаль воно не згадується в літописних документах як місто. Тому, поки що, можна зробити висновок що тут існувало давньоруське населення, яких на той час було багато.

Місто багате на туристичні ресурси. Нині у місті є 16 пам’ятників, 3 музеїв, та 10 церков. Відоме містечко битвою, яке датується 7-9 липня 1659 року, Михайлом Драгомировим, який став прообразом Івана Сірка в картині Ільї Рєпіна “Запорожці пишуть листа турецькому султану”, та твором Григорія Квітки – Основ’яненка “Конотопська Відьма”. Також згадується що в цьому місті кілька років жив Казимир Малевич, відомий своєю картиною “Чорний квадрат”. Саме тут він намалював картину “Місячна ніч” яка була продана за 5 карбованців.

Незважаючи на значні туристичні ресурси [7-9], місто не задіяне активно в туристичній сфері. Тому метою дослідження було розробка авторського екскурсійного маршруту.

Для розробки туристичного маршруту було відібрано найбільш атрактивні туристичні об'єкти Конотопу, наведені в таблиці 1.

Таблиці 1

Туристичні об'єкти Конотопу

Назва туристичного об'єкту	Хронометраж	Опис	Фото
Поле Конотопської битви	10 хв	Місце, де 7-9 липня 1659 році козацьке військо на чолі з Іваном Виговським розгромили московське військо під час російсько-української війни.	
Пам'ятник борцям за волю України	3 хв	Монумент приурочений до Дня пам'яті жертв політичних репресій.	
Пам'ятник коню	5 хв	Неофіційна візитка міста.	
Пам'ятник Казимиру Малевичу	3 хв	Відомий художник провів дитинство та юність саме в Конотопі, звідси почалася його художня кар'єра.	
Погруддя Григорія Гуляницького	3 хв	Погруддя полковника Григорія Гуляницького, який у 1659 році тримав оборону Конотопу від московських військ, також брав активну участь у Конотопській битві.	

Всеукраїнська наукова конференція

<p>Меморіал жертв Голодомору</p>	<p>2 хв</p>	<p>Меморіал було збудовано нащадками тих людей, які переживали страшні події 1932-1933 років.</p>	
<p>Пам'ятник жертвам аварії на ЧАЕС</p>	<p>2 хв</p>	<p>На цьому пам'ятнику вгорі зображено атоми, що нам нагадує події, які відбулися 26 квітня 1986 року в Чорнобилі.</p>	
<p>Сквер воїнам інтернаціоналістам</p>	<p>7 хв</p>	<p>Сквер, який створено в пам'ять загиблих воїнів інтернаціоналістів.</p>	
<p>Пам'ятний знак Конотопської битви – 4-тонний камінь, де викарбувано малий герб України – Тризуб</p>	<p>3,5 хв</p>	<p>Зображено печатку «Війська Запорозького коша», він нам нагадує про 70-денну облогу та перемогу над російською окупаційною армією влітку 1659 року.</p>	
<p>Пам'ятка – монумент Конотопській дивізії</p>	<p>2 хв</p>	<p>Пам'ятка встановлена в честь 280-й, 143-й стрілкової дивізії та 65-гвардійського мінометного полка за звільнення міста від німецько-фашистських загарбників.</p>	
<p>Музей-садиба генерала М.І. Драгомирова</p>	<p>10 хв</p>	<p>Історико-меморіальний музей у місті Конотоп, присвячений життю і звершенням російського військового державного діяча, генерала конотопського походження Михайла Івановича Драгомирова.</p>	

Сьомі Сумські наукові географічні читання (14-16 жовтня 2022 р.)

<p>Вознесенський собор УПЦ</p>	<p>5 хв</p>	<p>Церква Вознесіння Господнього, хрещата, з чотириколонними портиками на фасаді та з півкруглою апсидою. Саме тут був похований М.І. Драгомиров.</p>	
<p>Вежа Шухова</p>	<p>2,5 хв</p>	<p>Офіційна візитівка Конотопа, раніше була Водонапірна вежа гіперболоїдної конструкції.</p>	
<p>Меморіал жертвам Другої світової війни</p>	<p>5хв</p>	<p>Меморіал присвячений воїнам, які віддали своє життя у Другій світовій війні в боротьбі з німецько-фашистськими загарбниками.</p>	
<p>Пантеон національної пам'яті</p>	<p>4 хв</p>	<p>На ньому відображено знакові етапи боротьби цього краю та всієї України з російським агресором.</p>	
<p>Церква Різдва пресвятої Богородиці</p>	<p>4 хв</p>	<p>Церква, яка була відкрита у 2008 році та приурочено до 350 – річчя перемоги війська Івана Виговського.</p>	
<p>Конотопський міський краєзнавчий музей імені О.М. Лазаревського</p>	<p>10 хв</p>	<p>Один з найдавніших і найбагатших музеїв Сумщини. Має цінні зібрання матеріалів і предметів з природи, археології, історії, етнографії міста і регіону.</p>	
<p>Пам'ятник Трамваю</p>	<p>3 хв</p>	<p>Ще одна візитівка цього міста, лише Конотоп має трамвайне сполучення, в честь нього присвячується багато пісень та творів.</p>	

Музей авіації на заводі «Авіакон» –	15 хв	«Авіакон» – підприємство, що спеціалізується на ремонті вертольотів. Просто неба розміщена експозиція радянських гелікоптерів. Також можна побачити німецький бункер, який було збудовано у Другу світову війні.	
-------------------------------------	-------	--	---

Туристичний маршрут розроблена візуалізовано у програмі Google Earth [1] (рис. 1).

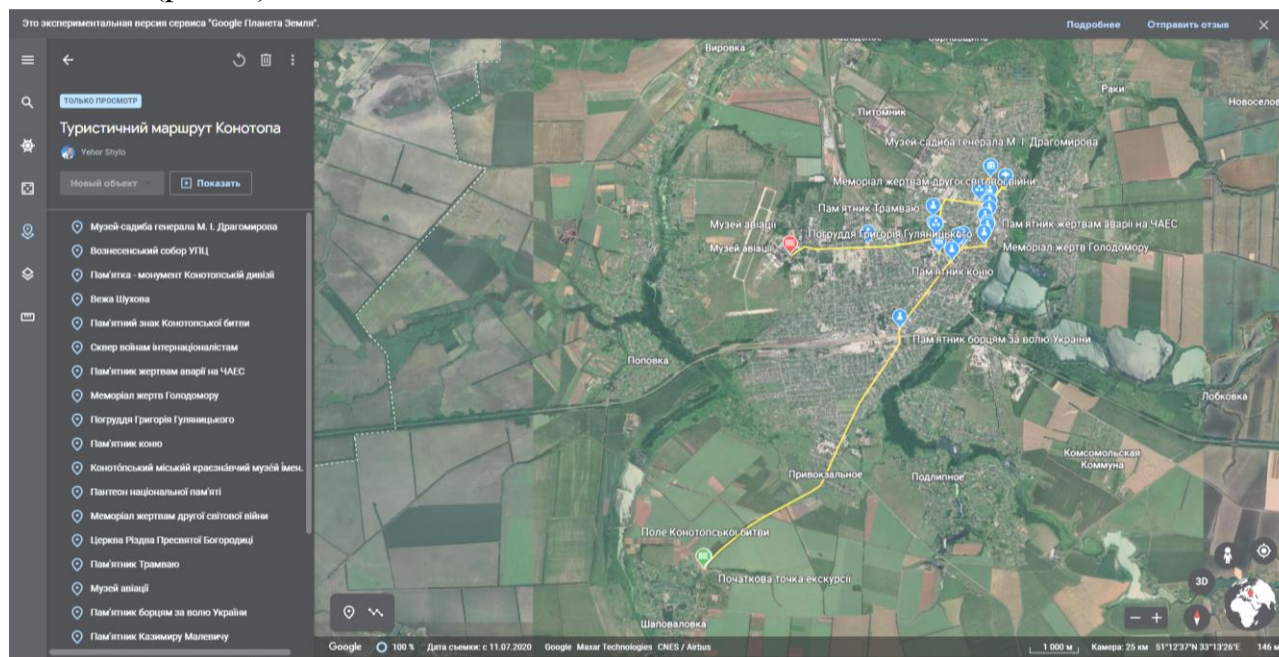

Рис. 1. Туристичний маршрут «Шляхами Конотопської слави»

Загальна протяжність маршруту екскурсії 18,6 км. З них 6,77 км долаються автобусом (від поля Конотопської битви до пам'ятника борцям за волю України), решта 11,83 км – піша екскурсія. По часу вона займатиме 5 год. 45 хв – з них 13 хв. переміщення автобусом, 4 год. 40 хв – піша хода, 1 год. 45 хв – загальний час зупинок перед туристичними об'єктами.

Серед методичних прийомів показу варто застосовувати прийом попереднього огляду, панорамного показу, зорової реконструкції (відтворення), локалізації подій, абстрагування, перемикування уваги тощо.

Запропонована авторська розробка екскурсії дає можливість ознайомити екскурсантів з найбільш цікавими туристичними об'єктами м. Конотоп та сформуванню у них уявлення про історичне минуле міста.

Список використаних джерел

1. Авторська розробка екскурсійного маршруту в Google Earth: : веб-сайт. URL: <https://earth.google.com/earth/d/11-uWs3hAnuIkbDrDrgygSv5f7MBuDz6v?usp=sharing> (дата

звернення: 30.09.2022).

2. Вознесенський собор (Конотоп): веб-сайт. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%BE%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%81%D0%B5%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%80_\(%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%BF\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%BE%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%81%D0%B5%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%80_(%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%BF)) (дата звернення: 30.09.2022).

3. Григорій Гуляницький – славний ніжинський полковник Війська Запорозького: веб-сайт. URL: <https://nizhyn.city/articles/154244/grigorij-gulyanickij-slavnij-nizhinskij-polkovnik-vijska-zaporozkogo> (дата звернення: 30.09.2022).

4. Із військовим парадом і почестями: в Конотопі відкрили оновлений Пантеон національної пам'яті: веб-сайт. URL: <https://novynarnia.com/2021/12/03/konotop-panteon/> (дата звернення: 30.09.2022).

5. Історія міста Конотоп: веб-сайт. URL: <https://konotop.in.ua/stor-ya-m-sta-konotop/> (дата звернення: 30.09.2022).

6. Конотопський міський краєзнавчий музей імені О. М. Лазаревського: веб-сайт. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%BF%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%94%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B8%D0%B9_%D0%BC%D1%83%D0%B7%D0%B5%D0%B9_%D1%96%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%96_%D0%9E.%D0%9C.%D0%9B%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE (дата звернення: 30.09.2022).

7. Корнус О., Корнус А. Туристська інфраструктура Сумської області та її роль у стійкому розвитку регіону. *Вісник наукових досліджень Галицького ін-ту ім. В. Чорновола. Серія: Туризм.* 2006. Вип. 2. С. 6–11.

8. Корнус А. О., Сюткін С. І., Чайка В. В. До кадастру туристичних ресурсів Сумської області. *Туристично-краєзнавчі дослідження.* 1999. Вип. 2. С. 250–263.

9. Корнус А. О., Сюткін С. І., Шевченко Г. Є. Туристичні ресурси Сумської області та оптимізація шкільної туристської роботи. *Педагогічна Сумщина.* 1999. №2. С. 34–38.

На Сумщині пам'ятний знак на честь більшовиків замінили на монумент борцям за Україну: веб-сайт. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/news/200516-na-sumshchyni-pamyatnyy-znak-na-chest-bilshovykiv-zaminyly-na-monument-borcyam-za> (дата звернення: 30.09.2022).

10. Пам'ятний знак Конотопської битви: веб-сайт. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B0%D0%BC%27%D1%8F%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%BA_%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%BF%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97_%D0%B1%D0%B8%D1%82%D0%B2%D0%B8 (дата звернення: 30.09.2022).

11. Пам'ятники жертвам голодомору у Сумській області: веб-сайт. URL: <https://www.holodomor-monuments.org/m/sumy.html> (дата звернення: 30.09.2022).

12. Пам'ятник Коню: веб-сайт. URL: <https://find-way.com.ua/oblast/sumska/konotop/pam-iatnyk-topaiuchymu-koniu-konotop> (дата звернення: 30.09.2022).

13. Собор Різдва Пресвятої Богородиці (Конотоп): веб-сайт. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%80_%D0%A0%D1%96%D0%B7%D0%B4%D0%B2%D0%B0_%D0%9F%D1%80%D0%B5%D1%81%D0%B2%D1%8F%D1%82%D0%BE%D1%97_%D0%91%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%86%D1%96_\(%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%BF\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%80_%D0%A0%D1%96%D0%B7%D0%B4%D0%B2%D0%B0_%D0%9F%D1%80%D0%B5%D1%81%D0%B2%D1%8F%D1%82%D0%BE%D1%97_%D0%91%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%86%D1%96_(%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%BF)) (дата звернення: 30.09.2022).

14. Шуховська вежа (Конотоп): веб-сайт. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A8%D1%83%D1%85%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8C>

УКРАЇНСЬКА ЕТНІЧНА ТА ДЕРЖАВНА ТЕРИТОРІЯ НА КАРТАХ 1915-1922 РОКІВ

Кисельов Ю.О.¹, Кисельова О.О.²

¹ Уманський національний університет садівництва

² Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

Український національно-визвольний рух, що став помітним явищем у політичному житті Східної Європи наприкінці XIX – на початку XX ст., особливо активізувався під час Першої світової війни. Цілком закономірно, що ідеологи боротьби за незалежність намагалися представити картографічно кордони майбутньої Української держави, виходячи із сучасних їм етнічних меж поширення українців.

Одна з таких карт, датована 1915 р., тобто початковим етапом Першої світової війни, належить видатному українському географу й картографу Степанові Рудницькому (1877-1937). Ця карта, виконана німецькою мовою“ (адже призначалася, передовсім, для громадськості Німеччини та Австро-Угорщини – країн, що воювали проти Росії), містить зображення України, що охоплює не лише переважну частину площі сучасної держави (включно зі Степовим Кримом, але без Кримських гір), а й значні території в межах сучасної Росії, Білорусі та інших країн, де переважало українське населення [3].

Певного динамізму межі України, відображувані на картах, набули під час національно-визвольної революції 1918-21 рр. Це було зумовлено подіями російсько-українських воєн, що супроводжували революцію. Зокрема, на карті, складеній у 1918 р. М. Дячишином, територія України на деякому відтинку виходила навіть до Каспійського моря [3]. На створеній у тому ж році карті, вміщеній до плакату “Die Ukraine. Land und Volk” («Україна. Земля й народ»), представлено територію УНР до гетьманського перевороту (отже, ще без західноукраїнських земель) [3]. Головною особливістю картосхеми «Гетьманська держава», також складеної в 1918 р., було те, що вперше в кордони України включено весь Кримський півострів включно з його гірською частиною [3]. Чи не найширший простір українські етнічні землі посідають на карті населення Європи Дітріха Шафера (1918 р.; про державні території на ній не йдеться) [3].

Серед картографічних творів, виданих за доби УНР, особливе історико-правове значення має карта України з текстом французькою мовою, створена